

Inbreng van de VNMH e.o. en het B-team voor de Omgevingsvisie gemeente Hilvarenbeek

Ter inleiding

De weg binnendoor van Hilvarenbeek naar Esbeek (Veldhoven – Spaaneindsestraat) was tot in de jaren zestig een zandpad. Er stonden een vijftal kleine boerderijen en enkele eenvoudige huizen. Waar nu camping Spaendershorst ligt was een sobere camping voor werknemers van de Rotterdamse scheepsbouwer Wilton Feijenoord.

Wie vandaag de dag over deze weg fietst ziet een enorm verschil met toen. Enkele boerderijen zijn verdwenen c.q. ‘buiten bedrijf’. Zelfs een boerderij en een champignonkwekerij die in de jaren tachtig zijn gebouwd hebben hun functie alweer verloren. De boerenbedrijven die zijn overgebleven zijn enorm in omvang gegroeid. Camping Spaendershorst heeft er een concurrent bijgekregen. Traditionele gewassen zijn teruggedrongen door de opkomst van boomkwekerijen en bollenkwekers. Het traditionele coulisselandschap is aangetast door kaalslag.

Deze situatieschets is exemplarisch voor ingrijpende veranderingen afgelopen decennia op heel veel plekken in het buitengebied van Hilvarenbeek.

Dat buitengebied is al lang niet meer het exclusieve domein van agrariërs. Het is er ook voor de recreatie van Beekse burgers die er wandelen en fietsen, en voor toeristen van elders. Naar recente inzichten zijn akkers en velden van groot belang voor versterking van de natuur in het algemeen en de biodiversiteit in het bijzonder. Cultuurhistorische elementen worden als waardevol gezien.

Met andere woorden, Hilvarenbeek en zijn kerkdorpen zijn niet meer de agrarische gemeenschap die het ooit was. Enkele cijfers illustreren dat. In 2018 hadden er volgens het CBS afgerond 300 mensen een baan in de agrarische sector, 900 in de dienstverlening, 1100 in horeca/toerisme, 1900 in het mkb.ⁱ Het gewijzigde karakter van bedrijvigheid vraagt om een andere visie op hoe we met de omgeving omgaan. Naar de mening van VNMH en B-team moet in de te ontwikkelen Omgevingsvisie aan de belangen van natuur en milieu een groter gewicht worden toegekend.

Temeer omdat de natuurgebieden, waar Hilvarenbeek zo rijk aan is, er slecht aan toe zijn. De rapportages die vorig jaar van de Natura 2000 gebieden (Roovertsche Heide, De Utrecht) gemaakt zijn in opdracht van de provincie Noord-Brabant zijn ronduit alarmerend. De

Ecologische Autoriteit dringt voor deze gebieden aan op ingrijpende maatregelen onder meer op het gebied van stikstof en verdroging.ⁱⁱ

Nog een zorgwekkend signaal: in ruim dertig jaar is het aantal vlinders, graadmeter van de stand van de biodiversiteit, meer dan gehalveerd.ⁱⁱⁱ

Het is een open deur om te stellen dat er een grote druk is ontstaan op het landschap en dat veel problemen om een oplossing vragen. Dat dwingt tot scherpe keuzes, dat vraagt om fundamentele veranderingen. De transitie naar meer duurzame land- en tuinbouw is er een van. Het is in dit verband veelzeggend dat zelfs de Rabobank de koers verlegt en alleen nog hypotheek gaat verstrekken aan agrariërs die overgaan op een meer duurzame bedrijfsvoering.^{iv}

En dan zijn er nog de grote uitdagingen in het kader van de Klimaatverandering en van het verbeteren van de ondermaatse waterkwaliteit uiterlijk in 2027.^v

Gelukkig zijn er ook ontwikkelingen die hoopvol stemmen. Waterschap De Dommel bijvoorbeeld is bezig met een vitalisering van beken zoals de Reusel. Er zijn nieuwe natuurgebieden tot stand gebracht zoals De Gooren en het Diessens Broek. Individuele agrariërs hebben stappen gezet naar (verregaande) verduurzaming. Zandpaden zijn deels behouden.

Doel van de Omgevingsvisie is om een *toekomstbestendige* leefomgeving te creëren. VNMH en B-team willen met de hiernavolgende aanbevelingen bijdragen aan een Omgevingsvisie die ook recht doet aan de belangen van natuur en milieu.

Biodiversiteitsteam Hilvarenbeek

Vereniging Natuur en Milieu Hilvarenbeek e.o.

Maart 2024

AANBEVELINGEN

Natuurgebieden

De Natuurherstelwet van de Europese Unie is het kader voor onze aanbevelingen. Deze wet bestaat uit een veelomvattende pakket aan maatregelen om de teloorgang van de natuur in Europa te keren. Deadline voor de invoering van de maatregelen is 2030. De wet is al aangenomen door het Europees Parlement en nu moeten de afzonderlijke lidstaten er nog hun handtekening onder zetten.

Gebieden in de gemeente die onderdeel zijn van het NatuurNetwerkBrabant (NNB) verdienen volledige bescherming tegen verdere achteruitgang. Verdere verzuring, verdroging, vermesting, versnippering en verrommeling moeten worden tegengegaan. De staat van de gebieden is in het algemeen zo slecht dat niet alleen behoud maar ook verbetering van de kwaliteit noodzakelijk is. Bij de ontwikkeling van het omgevingsplan dient het uitgangspunt te zijn dat iedere ontwikkeling die een aantasting en bedreiging van de natuur zijn, in deze gebieden uitgesloten is. Ook waar het gaat om ontwikkelingen ten behoeve van het toerisme.

Er is een goed instrument om gevolgen van die ontwikkelingen in beeld te brengen. Dat is de Biodiversiteit Effect Rapportage (BER), dat als toetssteen dient bij elk voorstel of nieuwe ontwikkeling waarbij de natuur en landschap in het geding dreigen te komen.

Niet alleen de gebieden in het NNB verdienen bovenstaande bescherming en versterking. Die bescherming moet zich uitstrekken over alle grotere bosvlakken, zoals bijvoorbeeld het Stuk in Diessen. Dat geldt eveneens voor de kleinere landschapselementen, als houtwallen, houtsingels, heggen, steilranden en solitaire bomen. De verbindingen tussen de natuurgebieden in ruime zin - de ecologische verbindingzones (EVZ) - moeten ten dienste staan van de elementen die ze verbinden. Bestaande zandpaden, struwelen en bermen dienen behouden blijven en worden hersteld. Bermen dienen ecologisch te worden beheerd.

Aan de opgaves binnen onze gemeente voor realisatie van zowel de droge als de natte EVZ dient in samenwerking met Waterschap de Dommel, uitvoering te worden gegeven. De vorm waarin dit moet gebeuren is een afweging per project.

Het beleid om beeklopen opnieuw te laten meanderen en de oevers te voorzien van beekbegeleidende beplanting dient met kracht te worden voortgezet. Uitvoering van de droge EVZ gaat zoals omschreven in het Natuurbeheerplan.

Overig buitengebied

De creatie van bufferzones en ecologische zones zorgt voor een geleidelijke overgang naar grote en kleine natuurgebieden.

In zones rond natuurgebieden kan natuurinclusieve landbouw plaatsvinden door boeren die bereid en in staat hun hele bedrijf op een natuurinclusieve manier in te richten. Met kringlooplandbouw waar geen kunstmest en krachtvoer aan te pas komt. Dat is ook nodig om de dramatische teruggang van het aantal weidevogels te keren. Een juiste waterhuishouding in en rond de weilanden, bij voorkeur kruidenrijke graslanden, is een belangrijke voorwaarde herstel van de weidevogelpopulatie. Het nitraatgehalte in het grondwater is nu vaak hoger dan 50 mg, maar conform de Europese Richtlijnen moet dit minder dan 50 zijn.^{vi}

Op weidevogels afgestemd beheer, zoals later maaien, moet worden bevorderd, zo nodig financieel of anderszins gecompenseerd.

Daar waar toegezegde natuurcompensatie-afspraken zijn of worden gemaakt dienen partijen alles in het werk te stellen om gronden beschikbaar te stellen of te verwerven om binnen de afgesproken tijd die natuurcompensatie daadwerkelijk tot uitvoer te brengen.

Transitie van de landbouw

Voor intensieve, grootschalige veeteelt (koeien, varkens, kippen) zien we geen toekomst meer in Hilvarenbeek. We moeten op weg naar uitsluitend extensieve veehouderijen: we pleiten zeker niet voor minder boeren maar wel voor minder vee! Een norm van maximaal 2,3 GrootVeeEenheden (GVE) per hectare wordt vaak als realistisch aangehaald.^{vii} Voortgaan op de huidige heilloze landbouwweg is zinloos, want landbouw moet ‘volhoudbaar’ zijn, aldus Hans Huibers, voormalig voorzitter van ZLTO.

Veel agrariërs en andere ondernemers zoeken hun heil in boomkwekerij en bollenteelt. Van deze vorm van landbouw is bekend dat er op grote schaal gebruik wordt gemaakt van schadelijke gewasbeschermingsmiddelen (gif). Dat is niet alleen fataal voor flora en fauna, maar tast ook de gezondheid van de mens aan. Het gebruik van bestrijdingsmiddelen moet daarom drastisch worden teruggedrongen, ook in de niet-biologische aardappelteelt. De bollenteelt kan vanwege de negatieve impact op natuur en milieu beter helemaal verdwijnen.

Boeren die willen en kunnen omschakelen verdienen ondersteuning met structurele, samenhangende maatregelen. Land dat vrijkomt door stoppende agrariërs (een op de vijf is ouder dan 67 jaar)^{viii} en dat nu vaak naar de gangbare landbouw gaat, dient beschikbaar te komen voor kruidenrijk grasland en voor landschapselementen, passend bij het landschap.

De gemeente verpacht (landbouw)gronden die eigendom zijn van de gemeente. Aan de pacht dienen nadere voorwaarden te worden gesteld wat betreft duurzaam beheer en gebruik. Gebruik van bestrijdingsmiddelen is uit den boze.

Om de sterk teruglopende biodiversiteit een positieve impuls te geven pleiten wij ervoor om gronden die tijdelijk beschikbaar zijn in te laten zaaien met graansoorten of wildbloemenmengsel.

Bebouwde kom

Bouwen dient natuurinclusief te geschieden. Daarvoor verwijzen we naar de door het B-team in samenwerking met de VNMH uitgebrachte nota: Natuurinclusief Bouwen die als bijlage bij deze visie is gevoegd. Bij het ontwerpen van wijken dient men uiteraard rekening te houden met klimaatadaptatie. Ook bij het gebruik van materialen en de inrichting van de openbare ruimte.

Voor noodzakelijke woningbouw dient het buitengebied zo veel mogelijk te worden ontzien en zo mogelijk door verdere inbreiding in de bebouwing, door kleiner bouwen en door bouwen in de hoogte. Hoogbouw dient te worden ingepast in de omgeving.

Tussen bebouwing en buitengebied moeten groene corridors komen als overgang: kijkend van buiten naar binnen en van binnen naar buiten. Heb daarbij aandacht voor de kwaliteit van de visueel-ruimtelijke aspecten van de bebouwingsranden.

De verschillende dorpskernen moeten kernen blijven met groene verbindingen om te voorkomen dat ze aan elkaar groeien. Daarom ook geen verdere lintbebouwing mogelijk maken.

Het huidige bomenbeleid waarbij bomen binnen de bebouwde kom totaal geen bescherming hebben past niet meer in deze tijd en dient te worden aangepast, gelet op de belangrijke functie die bomen hebben. Bomen plant je aan voor de lange termijn; ze zijn belangrijke groene dragers in de bebouwde kom.

Bij het ontwerpen van plannen is behoud van bestaand groen het uitgangspunt. Kappen dient te worden voorkomen en de inrichting van de ruimte dient zo te zijn dat het voortbestaan van het groen verzekerd is. Duurzame en toekomstbestendige plantplaatsen zijn van groot belang.

In de gemeentebegroting van 2024 zijn mooie, ambitieuze mooie plannen voor groen in de openbare ruimte opgenomen die wij toejuichen. Voor de uitvoering van het groene beleid dient echter wel voldoende ambtelijk personeel beschikbaar te zijn. Naast het groene beleid is monitoring en handhaving op vele vlakken noodzakelijk. Bijvoorbeeld voor kap, voor de herplantplicht, en voor natuurgebieden. We zien dat door het uitblijven van handhaving op sommige plekken het groene karakter verslechtert, zoals bermen die verdwijnen.

Energieopwekking

Ook op natuur- en landschapswaarden liggen er uitdagingen bij de energietransitie die we doormaken. Concreet: zonnepanelen horen alleen op daken. Windmolens alleen binnen een afstand van maximaal 750 meter van de A58.

Recreatie

Grootschalige festivals hebben beslist een effect op natuur en niet alleen vanwege geluid en lichtverstorend, maar ook vanwege de vele verkeersbewegingen. Uitbreiding van het aantal festivals is uit den boze en voor zover festivals nog worden toegestaan moeten ze voldoen aan duurzaamheidseisen zoals geen vuurwerk, geen plastic bekertjes, veel minder parkeerplaatsen en meer openbaar vervoer van en naar het festivalterrein.

Ook op gebied van toerisme en recreatie dient duurzaamheid de leidraad zijn. In natuurgebieden alleen extensieve recreatie toestaan. Geen faciliteiten voor motorcrossers en kritisch kijken naar mountainbikeroutes, die een aanzuigende werking hebben op beoefenaars van deze sport uit andere gemeenten.

Tot slot

In de inleiding hebben we teruggeblikt op het verleden. De blik moeten we nu verder richten op de toekomst.

De gemeente Hilvarenbeek is de groene parel in de Brabantse Kempen. Willen we die groene parel blijven, dan dient het gemeentebestuur in de Omgevingsvisie scherpe, groene keuzes te maken.

Het recente nieuws van de provincie Noord-Brabant dat er zicht is op gelden vanuit het Rijk om te komen tot een duurzaam perspectief voor onder andere de landbouw en natuur- en waterherstel, stemt ons hoopvol dat plannen daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden.^{ix}

De gemeente Hilvarenbeek kan het voorbeeld worden van een gemeente waar de biodiversiteit toeneemt, waar inwoners gezonder oud kunnen worden en ook de jeugd nog een groene toekomst heeft. Een gemeente waar de basiskwaliteit natuur weer wordt bereikt.

ⁱ Bron: Economisch Actieplan Hilvarenbeek

ⁱⁱ Bron: Ecologische Autoriteit

ⁱⁱⁱ Bron: CBS/De Vlinderstichting

^{iv} Bron: Dagblad Trouw 15 december 2023.

^v Bron: Wageningen University

^{vi} Bron: Nitraatkaart van het RIVM, 2017

^{vii} Bron: [Melkvee.nl](https://www.melkvee.nl)

^{viii} Bron: CBS 29 maart 2024

^{ix} Persbericht: Brabant stelt voorontwerp Brabants Programma Landelijk Gebied vast.